

Kansainvälisiä esimerkkejä talousosaamisen edistämisen strategiatyöstä

A: 120 • 2020

Yleistajuiset selvitykset

*Anu Rajjas
Richard Brander*

Tässä julkaisussa esitetyt näkemykset ovat kirjoittajien eivätkä välttämättä vastaa Suomen Pankin kantaa.

ISBN 978-952-323-339-3, verkkojulkaisu
ISSN 1798-1069

Helsinki 2020

Sisällys

Tiivistelmä	4
Talousosaamisen edistäminen	5
Talousosaamisen edistäminen kansallisen strategian avulla	5
Esimerkkejä talousosaamisen edistämisen koordinoinnista eri maissa	8
Iso-Britannia	8
Hollanti	9
Espanja	10
Australia	11
Uusi-Seelanti	12
Ruotsi	12
Tanska	13
Norja	14
Viro	15
Ranska	15
Itävalta	16
Portugali	17
Kanada	17
Yhteenveto	19
Lähteet	21

Tiivistelmä

Taloulosaaminen nähdään tänä päivänä keskeisenä kansalaistaitona, joka korostuu koko ajan muuttuvassa taloudellisessa toimintaympäristössä. Kouluopetuksella on merkittävä rooli talousopetuksen tarjoamisessa. Lasten ja nuorten ohella myös muiden väestöryhmien taloulosaamisen edistämistä tulee kehittää eri elämäntilanteissa ja toimintaympäristöissä. Arvokasta työtä taloulosaamisen edistämiseksi tekevät viranomaiset, yritykset ja kolmannen sektorin toimijat. Näiden tahojen yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella voidaan edesauttaa tiedon tehokasta välittymistä oikeaan osoitteeseen. Kun toimijoita on kentällä paljon, on tärkeää muodostaa kokonaiskuva toiminnasta.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on ollut aktiivinen talousopetuksen kehittämässä. Raportissa esitellään järjestössä luotuja yhtenäisiä suosituksia, periaatteita ja menetelmiä kansalaisten taloulosaamisen edistämistoiminnan koordinointiin ja tutkimukseen. Näitä monet maat ovat soveltaneet taloulosaamisen kansallista strategiaa rakentaessaan. Raportissa tarkastellaan valikoitujen kehittyneiden maiden ratkaisuja koordinoita taloulosaamisen edistämistä. Maita esitellään siitä näkökulmasta, mitä opittavaa meillä voisi niistä olla pohdittaessa Suomeen sopivaa taloulosaamisen strategiaa.

Taloulosaamisella on pitkäaikaisia vaikutuksia niin yksittäisen kansalaisen elämään kuin kaikkiin markkinoiden toimijoihin myös yhteiskunnallisella tasolla. Siksi vastuu taloulosaamisen edistämisestä katsotaan kuuluvan julkisille toimijoille. Kansallisesta strategiasta ovat tarkastelluissa maissa vastuussa joko keskuspankki, finanssivalvonta tai valtiovarainministeriö. Monessa maassa vastuutahoksi on myös luotu kokonaan uusi julkinen organisaatio. On tärkeää, että vastuutaho on puolueeton ja riittävän arvovaltainen. Rahoituksen järjestäminen valtion budjetista takaa toiminnalle jatkuvuuden.

Jotta kaikki tahot saadaan sitoutumaan strategiaan ja aidosti toteuttamaan sitä, tulee heille järjestää mahdollisuus osallistua sen valmisteluun. Siksi strategian valmisteluun tulee varata aikaa vähintään vuosi. Taloulosaamisen edistämiseen on monessa maassa perustettu verkostoja, joiden toimintaa ohjataan ja joiden jäseneksi otetaan vain hyväksyttäviä toimijoita. Taloulosaamisen edistämisen tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi toimintaa verkostoissa on tärkeää koordinoita.

Jotta strategiaa olisi helppo toteuttaa, sille kannattaa laatia konkreettinen ja käytännönläheinen toteuttamissuunnitelma. Myös vaikuttavuuden arviointimenetelmiä on tarpeen kehittää sekä mitata kansalaisten taloulosaamisen tilaa ja kehitystä säännöllisesti väestötasolla. Pitkälle kehittyneissä taloulosaamisen strategiamaisissa tutkimuksella on keskeinen rooli strategian toteuttamisen eri vaiheissa.

Monessa maassa kaikki taloulosaamiseen liittyvä toiminta on koottu keskitetyksi joko siitä vastuussa olevan organisaation verkkosivustolle tai sitten sitä varten on perustettu oma verkkosivusto, joka on nimetty aiheita hyvin kuvaavasti. Myös tuotemerkin luominen taloulosaamiseen on monessa maassa käytössä.

Koska useimmissa maissa korostetaan lasten ja nuorten taloulosaamista, on strategioita usein linkitetty kouluopetukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen. Yhteistyö talousopetuksen ulkopuolisten asiantuntijatahojen kanssa on tärkeää, sillä he usein myös tuottavat opetukseen materiaaleja ja välineitä.

Taloulosaamisen kansallinen strategia tai suunnitelma on monessa maassa hyväksi havaittu työkalu taloulosaamisen edistämiseen. Kuten raportti osoittaa, sen voi toteuttaa hyvin monella eri tavalla. Suomen strategiaa suunnitellessa on hyvä ottaa mallia muista maista. Siinä on olennaista keskittyä konkreettiseen, käytännönläheiseen, toteuttamiskelpoiseen ja kustannustehokkaaseen toteuttamissuunnitelmaan.

Taloulosaamisen edistäminen

Taloulosaaminen nähdään tänä päivänä keskeisenä kansalaistaitona, joka on korostunut koko ajan muuttuvassa taloudellisessa toimintaympäristössä. Toimintaympäristön muuttuessa taloulosaamista tulee päivittää, koska aiemmin saadut tiedot ja kerran opitut taidot vanhentuvat eivätkä ole enää käyttökelpoisia. Esimerkiksi niinkin arkista tapahtumaa kuin maksamista voi olla vaikea hallita, jos on tottunut tekemään sen käteisellä rahalla ja nyt se tapahtuukin kuin huomaamatta digitaalisesti ja osana ostoprosessia. Aiemmin luottoa haettiin omasta pankista, mutta tänä päivänä sitä on helposti tarjolla jopa ostotapahtuman yhteydessä. Kaikki tämän kaltainen kehitys vaatii kansalaisilta uusien käytäntöjen oppimista ja sopimusten hallintaa.

Kouluopetuksella on merkittävä rooli talousopetuksen tarjoamisessa. Sen etuna on kokonaisen ikäluokan tavoittaminen. Suomessa talousasioita opetetaan tänä päivänä jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Lasten ja nuorten ohella myös muiden väestöryhmien taloulosaamisen edistämiseen tulee kiinnittää huomioita ja kehittää heille välineitä eri elämäntilanteisiin ja toimintaympäristöihin. Arvokasta työtä taloulosaamisen edistämiseksi tekevät viranomaiset, yritykset ja kolmannen sektorin toimijat. Kun toimijoita on kentällä paljon, on tärkeää muodostaa kokonaiskuva toiminnasta: ketkä tekevät työtä taloulosaamisen edistämiseksi, miten sitä tehdään ja kenelle sitä kohdennetaan. Jos kokonaiskuva puuttuu, vaarana on yhtäältä resursseja tuhlaava, päällekkäinen työ, ja toisaalta voi olla kansalaisryhmiä, joiden taloulosaamisen edistäminen on unohdettu kokonaan. Taloulosaamista edistävien tahojen välisellä yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella voidaan edistää eri toimijoiden asiantuntemuksen välittymistä tehokkaasti oikeaan osoitukseen.

Tässä raportissa tarkastelemme eri maiden ratkaisuja koordinoita taloulosaamisen edistämistä. Olemme valinneet raporttiimme erilaisia esimerkkejä maista, joista voimme ottaa mallia, kun pohdimme Suomeen sopivaa koordinoitua. Esittelemme aluksi taloulosaamisen edistämisen kansallisen strategian periaatteita, sillä se on yksi hyvä toimintamalli koordinointiin. Tätä esittelyä seuraavat lyhyet, maakohtaiset kuvaukset. Kirjallisten dokumenttien lisäksi käytämme sähköpostitse saatua tietoa eri maiden käytännöistä. Raportin lopussa esitämme tiivistettynä tiedot ja pohdimme, mitä opittavaa Suomella voisi olla eri maissa käytössä olevista malleista.

Taloulosaamisen edistäminen kansallisen strategian avulla

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on ollut 2010-luvulla aktiivinen talousopetuksessa. OECD:n roolina on tässä toiminnassa ollut yhtenäisten suositusten, periaatteiden ja menetelmien kehittäminen sekä parhaiden käytäntöjen tunnistaminen kansalaisten taloulosaamisen lisäämiseksi.

OECD:n mukaan talousopetuksella pyritään kasvattamaan taloulosaamista taloudellisen tietämyksen, käyttäytymisen ja asenteiden kautta. Olennaista taloulosaamisessa on käyttäytymisen muutos taloudellisesti kestävään suuntaan. (OECD 2015a.) Talousopetuksen nähdään vaikuttavan kolmella eri tasolla:

- kansalaisten tasolla, jossa taataan kansalaisten osallistuminen taloudelliseen (*financial & economic*) ja sosiaaliseen elämään sekä taloudellinen hyvinvointi
- sosiaalisella ja poliittisella tasolla, jossa tuetaan taloudellista osallisuutta ja kuluttajansuojaa
- markkinoiden ja kansatalouden tasolla, jossa luodaan luottamusta finanssimarkkinoihin ja tuetaan taloudellista stabiiliteettia.

OECD:ssä perustettiin vuonna 2002 talousosaamisen edistämisen kansainvälinen yhteistyöfoorumi *OECD International Network on Financial Education (INFE)*, joka toimii OECD:n rahoitusmarkkinakomitean sekä vakuutus- ja eläkekomitean alaisuudessa. INFE keskittyy toiminnassaan kaikenikäisiin finanssimarkkinoilla toimiviin kansalaisiin. Verkosto laatii suosituksia talousosaamisen edistämiseen ja ohjeistaa jäsenmaita talousosaamisen strategian laatimisessa. Lisäksi verkostossa on kehitetty kansainvälistä mittaristoa talousosaamisen mittaamiseen. Verkostossa on jäseninä yhteensä 277 julkista toimijaa 123 maasta. Jäsenet ovat joko täysjäseniä tai vakinaisia (*regular*) jäseniä.

OECD on julkaissut useita raportteja talousopetuksesta ja talousosaamisen mittaamisesta. Talousopetuksen kansallisen strategian laatimisesta on julkaistu käsikirja (OECD 2015a) sekä tehty ohjeistus talousopetuksen arviointiin (OECD 2013a) ja naisille ja tytöille kohdennettavaan talousopetukseen (OECD 2013b). OECD on myös määritellyt nuorten ja aikuisten talousosaamisen ydinkompetensseja (OECD 2015b, 2016a), samoin kuin pienten ja keskisuurten yritysten (OECD 2018). OECD:ssä kehitetyn mittarin avulla mitatusta aikuisten talousosaamisesta on julkaistu G20-maiden tuloksia vertaileva raportti (OECD 2017a), ja 26 maasta tehty vertaileva tutkimus (OECD/INFE 2020) sekä raportti erillisen kyselytutkimuksen tuloksista (OECD 2016b). Myös 15-vuotiaiden PISA-tutkimukseen on liitetty talousosaamista mittaava osa (OECD 2020), jossa Suomi oli ensimmäistä kertaa mukana vuonna 2018. OECD:ssä on myös tarkasteltu digitaalista talousosaamista (OECD 2017b).

OECD näkee talousosaamisen julkishyödykkeenä (*public good*), joka tuottaa hyötyä sekä kuluttajille, finanssisektorille että koko yhteiskunnalle (OECD 2015a). Näin ollen talousopetuksella on selkeä rooli yhteiskuntavastuun näkökulmasta. Talousopetuksen kehittämiseen kuuluvat seuraavat osa-alueet:

- Kansallisen viitekehyksen koordinointi/integrointi, joka sisältää kansallisen strategian, eri sidosryhmien väliset kumppanuudet ja/tai kansalliset/kansainväliset laatustandardit, sertifikaatit, akkreditointijärjestelmät, työjärjestykset ja/tai käytäntösäännöt, joiden noudattamista tulee valvoa.
- Puolueettomuus, oikeudenmukaisuus ja korkealaatuisuus, mikä tarkoittaa sen varmistamista, että talousopetuksessa toteutuu kuluttajien etu, että se koskee kaikkia asiaankuuluvia väestöryhmiä ja erityisesti haavoittuvia ryhmiä ja että sen sisältö on tarkkaa ja ajantasaista.
- Resurssien tehokkaan käytön seuraaminen ja sen varmistaminen, että palautetta strategian tehokkaasta toteuttamisesta jaetaan sidosryhmien kesken.
- Kestävyys, pitkäaikainen sitoutuminen ja tulosten näkyminen pitkällä aikavälillä.

Monessa maassa on OECD:n ohjeistuksen mukaisesti laadittu kansallinen strategia talousosaamisen edistämiseksi, jotta eri toimijoiden ja hankkeiden yhteistyön vahvistuisi ja vakiintuisi. OECD:n kesäkuussa vuonna 2015 tekemän kartoituksen mukaan talousosaamisen strategia oli tuolloin olemassa tai sitä oltiin aktiivisesti edistämässä 59 maassa. Suomen naapurimaista Ruotsissa, Tanskassa ja Virossa oltiin tuolloin implementoimassa ensimmäistä kansallista strategiaa. (OECD 2015a.)

Strategia talousosaamisen edistämiseksi on nähty tarpeelliseksi, koska sen avulla voidaan luoda toimiva ja tulokellinen työnjako eri toimijoiden välille, ja tämä puolestaan tehostaa talousosaamisen edistämistä ja lisää sen vaikuttavuutta. Kansallisessa strategiassa toiminnalle tulee määritellä kaikkien toimijoiden hyväksymä yhteinen tavoite. Talousosaamisessa voidaan tunnistaa joitakin yleisiä elementtejä, kuten 1) eri-ikäisten talousosaamisen edistäminen, 2) tiedon, työkalujen ja tuen luotettavuus ja riippumattomuus, 3) koulutuksen ja tiedonvälityksen vaikuttavuuden seuranta ja nopea reagointi ongelmatilanteissa sekä 4) alan toimijoiden välisen yhteistyön ja parhaiden käytäntöjen edistäminen (Australian Securities and Investments Commission 2018; Grifoni & Messy 2012).

Koulutuksella ja erityisesti perusopetuksella on keskeinen rooli taloudellisen tiedon välittämisessä ja talousasioiden opettamisessa lapsille ja nuorille. Tämän takia talousasioiden opetuksessa on tärkeää huolehtia opettajien motivoinnista ja opetuksen tukemisesta. Lasten ja nuorten lisäksi on tärkeää tunnistaa myös muut talousosaamisessa tukea tarvitsevat väestöryhmät ja kohdentaa talousasioiden opetusta heille.

Kansalaisten taloudenhallintaan ja talousasioiden hoitamiseen liittyvän tiedon, työkalujen ja tuen tulee olla luotettavia ja riippumattomia. Ihmisten pitää voida saada tehdä taloudelliset päätöksensä oikean tiedon pohjalta ja ilman kaupallista vaikuttamista.

Kansallisen strategian ja sen puitteissa toteutettujen talousosaamisen toimenpiteiden vaikuttavuutta tulee seurata suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Seuranta varten on hyvä kehittää mittaristo, jonka avulla kaikkein väestöryhmien talousosaamisen tasoa kartoitetaan säännöllisin väliajoin (ks. Atkinson & Messy 2012). On myös hyvä pyrkiä määrittelemään ne taloudellisen käyttäytymisen indikaattorit, jotka kertovat kansalaisten taloudenhallinnasta tai taloudellisesta osaamisesta. Koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne haastoi monen kotitalouden taloudellista selviytymiskykyä. Tämän kaltaisissa tilanteissa on tärkeää, että kotitalouksia pystytään nopeasti auttamaan ja tukemaan ja näin välttämään mahdolliset taloudelliset ongelmat, joilla voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia.

Talousosaamista on tehokkainta tukea sellaisten organisaatioiden ja kanavien kautta, jotka ovat kansalaisille tuttuja, luontevia ja luotettavaksi koettuja. Selkeästi määritellyllä vastuutaholla ja työjaolla voidaan edistää tiedon jakamisen ja erityisesti talousosaamisen kehittämishankkeiden vaikuttavuutta ja talousosaamisen edistämisen tehokkuutta (Griffton & Messy 2012, 21).

OECD:n yleiset linjaukset toimivat hyvänä viitekehystenä, mutta kansallisen strategian laatimisessa tulee aina muistaa ottaa huomioon maan erityispiirteet (Griffton & Messy 2012). Vaikka talousosaamisen strategialle voidaan asettaa yleisiä reunaehtoja, tulee se räätälöidä kunkin maan olosuhteisiin sopivaksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö eri maiden strategioista voisi ottaa esimerkkiä oman kansallisen strategian laatimiseen. Yleisen ohjeistuksen lisäksi tarvitaan konkreettisia toimenpidesuosituksia kansallisella ja paikallisella tasolla toteutettavaksi. Strategia on järkevää kirjoittaa suunnitelmana, jossa määritellään eri toimijoiden vastuut ja tehtävät, toteuttamisen tavat sekä seurantaan käytettävät mittarit. Jotta kansallinen strategia toteutuisi, sille on hyvä saada riittävän korkean poliittisen tason hyväksyntä ja tuki.

Talousosaamisen strategian rakentaminen lähtee siitä, että talousosaamiselle määritellään eri tahojen yhteisesti hyväksymät tavoitteet olemassa olevan tilanteen pohjalta. Sen jälkeen suunnitellaan toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Tässä kohtaa on tärkeää miettiä tarkoituksenmukainen työnjako eri toimijoiden kesken. Strategian toteutumisen vaikuttavuutta tulee seurata, ja siksi kansalaisten tai tiettyjen ryhmien talousosaamista olisi hyvä mitata ennen toimenpiteitä ja niiden jälkeen. Tätä varten on myös kehitettävä mittarit, jotka aidosti mittaavat talousosaamista. Talousosaamisen vaikutuksia tarkasteltaessa tulee ensinnäkin luoda käytännöt koko väestön talousosaamisen tilan säännölliseen mittaamiseen. Toiseksi tulee määritellä talousosaamisen indikaattorit eli ne tekijät, jotka ilmaisevat kansalaisten talousosaamisen muuttumista. Voidaan esimerkiksi kysyä, kertooko maksuhäiriöiden määrä kansalaisten huonosta talousosaamisesta vai kenties jostakin muusta.

Esimerkkejä talousosaamisen edistämisen koordinoinnista eri maissa

Tässä jaksossa esittelemme, kuinka eri maissa on ohjattu talousopetusta ja koordinoitu talousosaamisen edistämistä. Ensiksi esittelemme maita, joilla on ollut jo pitkään käytössä kansallinen strategia talousosaamisen edistämiseksi. Nämä maat ovat Iso-Britannia, Hollanti, Espanja, Australia ja Uusi-Seelanti. Sen jälkeen esittelemme koordinointia Suomen lähimaissa – Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Virossa – joissa se on aloitettu vähän aikaa sitten. Kolmantena esittelemme eräitä muita koordinoinnin järjestämisen kannalta mielenkiintoisia maita: Ranskan, Itävallan, Portugalin ja Kanadan.

Iso-Britannia

The Money Advice Service julkaisi Ison-Britanniassa vuonna 2015 talousosaamisen strategian *Financial Capability Strategy (2015)*. Strategia tehtiin ihmisten, hallituksen, yritysten ja järjestöjen välisen yhteistyön parantamiseksi, ja sitä johti asiantuntijalautakunta. Strategia tehtiin hyvin perusteellisesti ja sen toteuttamista seurattiin tarkkaan tutkimuksen avulla. Englanti, Wales, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti tekivät samaan aikaan omat rinnakkaiset strategiansa.

Koska talousosaamisen kansallisen strategian toteutumista seurattiin, havaittiin talousopetuksen olevan strategiasta huolimatta Ison-Britanniassa tehotonta, vaikka tuhannet organisaatiot tarjosivat talousopetusta, auttoivat ihmisiä päivittäisessä taloudenhallinnassa tai tarjosivat tukea taloudellisesti vaikeina aikoina. Tämän perusteella tunnistettiin tarve yhdelle toimijalle, joka määritteli yksinkertaisen ja selkeän joukon yhteisiä tavoitteita ja tarjoaisi tehokkaan järjestelmän kaikkien ponnistelujen keskittämiseksi. Tehtävä annettiin vuonna 2018 lainsäädäntöteitse *Money and Pensions Service*lle (*MaPS*), johon yhdistettiin vuonna 2019 kolme rahoitusneuvontaa tarjoavaa organisaatiota: *the Money Advice Service*, *The Pensions Advisory Service* ja *Pension Wise*. Toimintaa rahoittaa työ- ja eläke ministeriö (Department for Work and Pensions). Vuoden 2019 aikana MaPS:ssä kehitettiin hyvin läpinäkyvästi ja perusteellisesti raportoiden eri palveluita ja taloudellisen hyvinvoinnin strategia. Kehitystyössä kuultiin laajasti kaikkia talousopetusta tarjoavia tahoja. MaPS on siis vastuussa Ison-Britannian talousosaamisen kansallisesta strategiasta. (*Money and Pensions Service 2020a, 2020b.*)

Tammikuussa 2020 julkaistu vuosien 2020–2030 taloudellisen hyvinvoinnin strategia pohjautuu periaatteelle, että taloudellisesti hyvinvoiva kansakunta tuottaa hyvinvointia yksilöille, yhteisöille, liiketoiminnalle ja taloudelle. Yksilöille taloudellinen hyvinvointi tarkoittaa varmuuden ja hallinnan kokemusta, vähemmän stressiä omasta taloudesta, itseluottamusta ja voimaantumista. Nämä puolestaan vaikuttavat myönteisesti terveyteen, ihmissuhteisiin ja työntekemiseen. Strategialla katsotaan voitavan vaikuttaa finanssialan sääntelyjärjestelmään, tuotteisiin, palveluihin ja kulttuuriin, mikä näkyy yksilöiden huomioon ottamisena. Talousopetuksen lisäksi talousosaamisen kulmakivinä nähdään yhteensopiva sääntelykehikko, eettinen yritystoiminta sekä voimaantuneet ja osaavat kuluttajat. Strategian visiona on, että jokaisen tulot ja eläkkeet tuottaisivat parhaan mahdollisen hyödyn. Strategialle on tehty hyvin yksityiskohtainen ja aikataulutettu toteuttamissuunnitelma. Muutosta tavoitellaan viidellä eri alueella yhteistyössä eri organisaatioiden kanssa. Nämä viisi aluetta ovat talouden perusta, säästäminen, järkevä luotonotto, velkaneuvonta ja tulevaisuuteen varautuminen. Jokainen viisi osa-aluetta on määritelty hyvin tarkasti ja konkreettisesti siitä näkökulmasta, mitä se tarkoittaa tavallisille ihmisille sekä millaista muutosta tavoitellaan kansalaisten ja markkinatoimijoiden käyttäytymisessä. Kaikille viidelle alueelle on määritelty erityiset kohderyhmät, tavoitteet ja tavoiteltavat tulokset, joita mitataan. Tavoiteltavat tulokset nojaavat kansalaisten lisääntyneeseen pääsyyn talousopetukseen ja -neuvontaan, paremmin informoituihin päätöksiin ja

käyttäytymisen muutokseen. Lämpileikkaavana teemana kaikilla alueilla on molempien sukupuolten ja mielenterveyden huomioon ottaminen. Englanti, Wales, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti tekevät kansallisen strategian pohjalta kukin oman toimintasuunnitelmansa. (Money and Pensions Service 2020b.)

Isossa-Britanniassa kansalaiset on tutkimuksen avulla luokiteltu vuonna 2019 kolmeen ryhmään taloudellisen tilanteen perusteella (*financial resilience segmenting*). Luokittelua hyödynnetään talousopetuksen kohdentamisessa, koska ryhmien koostumus on selvitetty hyvin tarkkaan. Ryhmät ovat (The Money Advice Service 2019) seuraavat:

1. Taloudellisesti selviytymiskykyiset, joilla on hyvät tulot ja paljon säästöjä ja jotka ovat harvoin ylivelkaantuneita. He ovat erittäin kiinnostuneita rahataloudestaan.
2. Digitaalisesti taitavat työkäiset, joilla on huomattavia taloudellisia sitoumuksia ja suhteellisen pieni liikkumavara taloudellisista vaikeuksista selviytymiseen.
3. Taloudellisesti vaikeuksissa olevat, joilla on ongelmia laskujen mak-
sussa ja taloudellisen puskurin rakentamisessa. Heidän taloudessaan on vähiten liikkumavaraa, ja heillä on todennäköisimmin liikaa velkaa.

Hollanti

Hollannissa perustettiin vuonna 2008 valtiovarainministeriön aloitteesta *Money Wise* -alusta, johon hollantilaisten talousosaamista edistävät toimijat – hallitus, finanssisektori, kansalaisjärjestöt ja korkeakoulut – voivat liittyä ja tehdä yhteistyötä keskenään. Alustan tavoitteena on estää kansalaisia joutumasta taloudellisiin ongelmiin sekä tukea valmistautumisessa elämänmuutoksiin ja odottamattomiin tapahtumiin. *Money Wise* auttaa ihmisiä käytännöllisillä ja helposti ymmärrettävillä vinkeillä ja työkaluilla. (Money Wise 2020.)

Eräs *Money Wise* -keskeinen tavoite on varmistaa taloustaitojen opettaminen lapsille ja nuorille sekä saada talousopetus olennaiseksi osaksi koulun opetussuunnitelmaa eli kaikkiin koulutusjärjestelmän olemassa oleviin oppiaineisiin ja -aloihin sisältyväksi.

Money Wise haluaa kiinnittää huomiota erityisesti taloudellisesti haavoittuviin ryhmiin, esimerkiksi ihmisiin, joilla on heikot luku- ja digitaaliset taidot, työttömiin, työmarkkinoiden ulkopuolella oleviin, epäsäännöllisiä tuloja saaviin, itsenäisiin ammattinharjoittajiin, heikossa sosioekonomisessa asemassa oleviin ja heidän perheisiinsä sekä eläkeläisiin. Haavoittuvat ryhmät ajatellaan tavoitettavan uusien yhteistyöhankkeiden avulla ja vahvistamalla yhteistyötä esimerkiksi kuntien, työnantajien ja järjestöjen kanssa. Haavoittuvien ryhmien tavoittamiseksi ja auttamiseksi katsotaan tarvittavan innovatiivisia menetelmiä.

Money Wise -foorumin toimisto sijaitsee valtiovarainministeriön rahoitusmarkkinoiden osastolla. Siellä työskentelee politiikan, viestinnän, koulutuksen ja projektinhallinnan ammattilaisia. Toimistossa laaditaan suunnitelmat ja koordinoidaan alustan toimintaa. Toimistolla on valtuudet käynnistää ja toteuttaa toimenpiteitä vuosisuunnitelman ja talousarvion puitteissa. *Money Wise* perustaa interventionsa tutkimukseen. Toimisto raportoi ohjausryhmälle työn etenemisestä. Ohjausryhmässä ovat edustettuina valtiovarainministeriö, Hollannin keskuspankki, finanssivalvonta, eläkeyhtiöiden liitto, pankkiyhdistys, vakuutusliitto ja voittoa tavoittelematon *Nibud (Nationaal Instituut voor Budgetvoorzichting)*. Tiettyihin teemoihin tai hankkeisiin voidaan tapauskohtaisesti perustaa asiantuntijaryhmiä. Nämä ryhmät tekevät itsenäisesti suunnitelmat, jotka toteutetaan heidän organisaatioissaan. Hollannin kuningatar Máxima on *Money Wise* -alustan kunnia-puheenjohtaja. Hän osallistuu alustan toimintaan erityisneuvonantajana ja hoitaa yhtey-

denpitoa sidosryhmiin. Kuningatar on jo vuosia pitänyt esillä niin Alankomaissa kuin ulkomailta finanssipalvelujen saatavuutta, kuluttajansuojaa ja talousosaamisen parantamista.

Money Wise on vastuussa Hollannin talousosaamisen kansallisen strategian kehittämisestä ja implementoinnista. Ensimmäinen strategia tehtiin vuonna 2008 ja toinen 2013. Nyt Hollannissa on meneillään talousosaamisstrategian kolmas viisivuotiskausi, joka alkoi toukokuussa 2019. (Money Wise 2019.) Strategia on tehty kansalaisten talousosaamisen kehittymisen pohjalle ja siinä pyritään vastaamaan tunnistettuihin talousosaamisen haasteisiin. Uusimman strategian missio on seuraava: *Money Wise is the platform where partners can join forces to promote the financial fitness of all Dutch citizens*. Strategiajaksolla on viisi keihäänkärkeä (*spearheads*), jotka työestetään konkreettiseksi suunnitelmiksi:

- taloudellinen valmistautuminen tulevaisuutta varten
- taloustaitojen rakenteellinen edistäminen kouluissa
- huomio haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin
- yhdistettyjen voimien lisääminen
- innovaatio ja tutkimus.

Espanja

Espanjan keskuspankki yhdessä *Comisión Nacional del Mercado de Valores*in kanssa sitoutui vuonna 2008 toteuttamaan OECD:n periaatteiden ja suositusten mukaisesti ensimmäisen kansallisen talousosaamisen strategian Espanjassa. Espanja on ollut tiiviisti mukana OECD/INFE-toiminnassa ja kokenut saavansa paljon hyödyllistä tietoa eri maiden talousosaamisen edistämisestä.

Espanjassa kansallisen talousosaamisen strategia on kirjoitettu auki talousopetuksen suunnitelmassa. Talousopetuksen suunnitelman pohjana on talousosaamisen strategia. Uusin suunnitelma on Espanjan keskuspankin julkaisema ja koskee vuosia 2018–2021. Tämä on Espanjan kolmas talousopetuksen suunnitelma; ensimmäinen tehtiin vuosille 2008–2012. Aikaisempien suunnitelmien toteutumisen seuranta on hyödynnetty uusimmassa suunnitelmassa. Aiempien suunnitelmien arvioinnin avulla on esimerkiksi tunnistettu talousasioissa tukea tarvitsevia kansalaisryhmiä. Espanjan keskuspankki katsoo, että talousopetuksella on keskeinen rooli nykyisessä taloudellisessa ja sosiaalisessa toimintaympäristössä asiakkaansuojan takaamiseksi rahoituspalvelujen käytössä ja taloudellisen vakauden toteutumiseksi. Talousopetus nähdään työkaluna, jonka avulla voidaan vaikuttaa kansalaisten käyttäytymiseen. Suunnitelman jalkauttamisessa on hyödynnetty mediaa ja sosiaalista mediaa. Espanjan eri alueet voivat toteuttaa suunnitelmaa autonomisesti. (Banco de España 2018.)

Talousopetuksen suunnitelmalla on oma tuotemerkki, joka korostaa talousosaamisen kuulumista kaikille (*Finanzas para todos*). Tuotemerkin halutaan välittävän mielikuva luotettavasta ja puolueettomasta tiedosta. Suunnitelmalla on omat nettisivut, joissa on eri kansalaisryhmille kohdennettua tietoa talousasioista (<http://www.finanzasparatodos.es/>). Sivulla toimijat voivat julkaista talousosaamisen edistämisen työkaluja ja materiaaleja.

Suunnitelmaa toteuttaa yhteistyössä 30 eri toimijaa. Toiminta halutaan pitää avoimena kaikille, jotka haluavat edistää kansalaisten talousosaamista. Toimijaverkostoon tulee kuitenkin hakea, ja toimijoiden sääntöjenmukaisesta toiminnasta varmistetaan ennen verkostoon hyväksymistä. Toimijoiden välistä hedelmällistä yhteistyötä ja jatkuvaa vuoropuhelua, toisin sanoen tietoisuutta muiden toiminnasta, pidetään välttämättömänä, jotta toivottavia tuloksia voidaan saavuttaa mahdollisimman laajasti erilaisten kansalaisryhmien keskuudessa. Toiminnan koordinointi tulee olla tehokasta ja päällekkäinen toiminta tulee estää. Toimijoille on laadittu hyvien käytänteiden säännöt, joilla voidaan

varmistua toiminnan luotettavuudesta, puolueettomuudesta ja ei-kaupallisuudesta. Toiminnalta vaaditaan käytännönläheisyyttä.

Lasten ja nuorten talousosaamisen edistämiseksi tehdään paljon työtä. Siksi suunnitelmassa on keskeisesti mukana eritasoinen kouluopetus, samoin kuin opettajankoulutus ja sen resursoinnista huolehtiminen. Espanja on myös ollut mukana talousosaamisen PISA-tutkimuksessa (OECD 2020).

Talousosaamisen edistämiseen liittyvää toimintaa tulee suunnitella lasten ja nuorten lisäksi myös muille kansalaisryhmille. Tavoitteena on, että kansalaisten parempi talousosaaminen edistää heidän omien talousasioidensa hoitamista ja taloudellista käyttäytymistä. Strategian katsotaan saavuttavan tavoitteensa, kun sen toteuttaminen muuttaa aidosti kansalaisten käyttäytymistä siten, että ihmiset tekevät vallitsevassa toimintaympäristössä parhaita päätöksiä. Uusimmassa suunnitelmassa painotetaan talousosaamista digitaalisessa toimintaympäristössä. Myös uusia kohderyhmiä on tunnistettu ja heihin halutaan kohdentaa toimenpiteitä. Tehtävässä työssä nähdään tärkeänä toiminnan jatkuvuus.

Australia

Australian ensimmäinen talousosaamisen strategia julkaistiin vuonna 2011. Strategia ajantasaistettiin vuonna 2013 käydyin laajan kuulemisprosessin jälkeen, ja se koski vuosia 2014—2017. Uusin strategia on vuodelta 2018, ja se tehtiin laaja-alaisessa yhteistyössä alan toimijoiden kanssa vuosien 2017–2018 aikana. Se on nimeltään *National Financial Capability Strategy*, ja sitä johtaa ja koordinoi yrityksiä, markkinoita ja finanssipalveluita sääntelevä viranomainen *Australian Securities & Investments Commission ASIC*. Strategian tavoitteena on tiedottaa toimenpiteistä ja toteuttaa niitä kansalaisten talousosaamisen parantamiseksi Australiassa, koska kansalaisten paremman talousosaamisen katsotaan hyödyttävän yhteiskunnan kaikkia toimijoita. Kansallisessa strategiassa on kolme käyttäytymisaluetta, joilla australialaisia halutaan voimaannuttaa taloudenhallinnassa: päivittäisen rahankäytön hallinta, tietoon perustuvien taloudellisten päätösten tekeminen ja tulevaisuuden suunnittelu. (Financial Capability 2020.)

Strategiassa huomioidaan erilaiset kansalaisten taloudellisiin päätöksiin vaikuttavat tekijät sekä toimintaympäristön muuttuvat olosuhteet. Strategiassa tunnistetaan, että pitkän aikavälin käyttäytymismuutoksia ei ole mahdollista saavuttaa yhdellä ohjelmalla tai kertaluonteisella toimenpiteellä, vaan siihen tarvitaan pitkäjänteistä toimintaa. On myös tärkeää ymmärtää syvällisesti, millaisissa kaikenlaisissa yhteyksissä ihmiset tekevät taloudellisia päätöksiä, sekä niitä olosuhteita tai tilanteita, joissa he saattavat tarvita lisä- tai erityistukea. Yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen taloudellisia valmiuksia tuetaan hallituksen, yritysten, yhteisöjen, koulutuksen ja tutkimuksen välisellä yhteistyöllä.

Strategiassa on tunnistettu keskeisimmiksi kohderyhmiksi naiset, nuoret, seniorit ja alkuperäisasukkaat. Strategian toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan, mitataan ja arvioidaan, jotta voidaan varmistua, että ihmisiä tavoitellaan oikeaan aikaan, oikeilla tiedoilla ja tuella. Olennaista on myös varmistua siitä, että mikään olennainen väestöryhmä ei jää talousopetuksen ulkopuolelle ja että kaikki saavat riittävästi tukea ja apua. Vuosina 2019–2020 ASIC kehitti yhdessä *Social Ventures Australian (SVA)* kanssa yhteisen vaikutusten tai tulosten arviointikehikon talousosaamisen edistämiseen liittyvien toimenpiteiden seurantaan ja arviointiin Australiassa. SVA perehtyi ensin alan tutkimukseen, jonka pohjalta SVA ja ASIC järjestivät sidosryhmille työpajoja arviointikehikon kehittämiseksi. Aikaisempien strategioiden saavutuksista on julkaistu kattavat arviointiraportit. (Financial Capability 2020.)

Australiassa toimii ASIC:n johtama verkosto *Financial Wellbeing Network*, jossa on mukana ammattilaisia, kouluttajia, tutkijoita, päättäjiä ja muita tahoja, jotka haluavat voimaannuttaa australialaisia taloudenhallinnassa. Monialainen verkosto tukee sen jäseniä

tavoitteenaan yhdistää voimavaroja, tehdä yhteistyötä, jakaa tietoa ja kehittää yhdessä uusia lähestymistapoja talousosaamisen edistämiseksi.

Kaikki talousosaamiseen ja kansalliseen strategiaan liittyvä toiminta on koottu *Financial Capability* -sivustolle, jota ylläpitää ASIC. Esimerkiksi eri tahojen toteuttamat toimet talousosaamisen edistämiseksi on koottu yhteiselle verkkosivustolle.

Uusi-Seelanti

Uusi-Seelanti oli yksi ensimmäisiä OECD:n jäsenmaista, jotka ottivat käyttöön kansallisen talousosaamisen strategian vuonna 2008. Kansallinen strategia on monien sellaisten yksilöiden ja organisaatioiden yhteinen ponnistus, jotka tekevät yhteistyötä yhteisen näkemyksen, tehtävän ja painopisteen pohjalta. Ensimmäisen strategian painopiste oli keskeisissä prosesseissa, joita tarvittiin asioiden viemiseksi eteenpäin. Strategia päivitettiin vuonna 2014, jolloin voitiin prosessien sijaan keskittyä toivottuihin tuloksiin. Vuonna 2015 julkistetun strategian visiona on johtaa siihen, että kaikki edistyvät taloudenpidossaan (*everyone getting ahead financially*). Strategiassa on viisi tavoitealuetta: saada uusiseelantilaiset keskustelemaan raha-asioista ja opettelemaan rahankäyttöä, suunnittelemaan tulevaisuutta, olemaan järkevä luotonotossa sekä säästämään ja sijoittamaan. Kaikille näille alueille on määritelty omat konkreettiset toimenpiteet, tavoitteet ja halutut lopputulokset. Strategiassa korostetaan, että yhteistyötä tekevät eri tahot: opetus, julkinen sektori, finanssialan yritykset, kolmas sektori, työpaikat ja media. Strategia on hyvin yksinkertaisesti ja konkreettisesti muotoiltu. (Commission for Financial Capability 2015.) Hallituksen vuonna 2015 antama selvitys talousosaamisesta osoitti kansallisen strategian olevan linjassa hallituksen muiden toimien kanssa.

Commission for Financial Capability CFFC johtaa kansallista strategiaa ja haluaa luoda kaikille sidosryhmille kannustavan ympäristön, joka edistää kansallisen strategian tavoitteiden toteuttamista ja talousosaamista. CFFC on riippumaton valtion rahoittama organisaatio, jonka toiminta keskittyy nykyisiin ja tuleviin eläkeläisiin ja heidän hyvään talouteensa eläkeiässä. Toimintaa tehostamaan on luotu poikkisektoraalinen verkosto, jossa on mukana eri hallinnonaloilta, yhteisöistä ja yksityissektorilta yli 150 organisaatiota, jotka yhdistävät tietämystään ja osaamistaan uusiseelantilaisten talousosaamisen parantamiseksi. Kaikkien näiden toimijoiden sivustot on linkitetty CFFC:n nettisivustolle. CFFC tekee vuosittain tilannekatsauksen, jossa seurataan toimenpiteiden toteutusta, ja julkaisee sivustollaan jatkuvasti eri toimijoiden esimerkkejä strategian toteuttamisesta. (Commission for Financial Capability 2020.)

Ruotsi

Ruotsissa finanssivalvoja *Finansinspektionen (FI)* vastaa talousosaamisen edistämisen koordinoinnista. Ruotsin hallitus on asettanut talousosaamisessa FI:n toiminnan tavoitteeksi ”kuluttajien aseman vahvistamisen finanssimarkkinoilla talousosaamista edistämällä”. Hallitus on määrännyt, että FI:n vuosittaisista budjettivaroista noin 7 miljoonaa kruunua (650 000 euroa) tulee käyttää talousosaamisen edistämiseen. Hallitus määrää myös, että FI:n on raportoitava toiminnasta ja asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta sekä kerrottava, minkälaisia malleja toiminnan arvioinnissa on käytetty ja minkälaisia johtopäätöksiä arvioinnin perusteella on tehty. (Brander 2020.)

FI:n läheisimpiä yhteistyökumppaneina ovat viranomaisista eläkeviranomainen, kuluttajavirasto sekä ulosottovirasto. Muita läheisiä yhteistyöorganisaatioita on kuluttajien pankki- ja finanssitoimisto sekä kuluttajien vakuutuslaitos. FI edustaa Ruotsia OECD/INFE-verkostossa.

OECD/INFE:n julkaiseman raportin mukaan Ruotsilla on talousosaamisen edistämisen kansallinen strategia (OECD 2015a). Tämä strategia ei kuitenkaan ole kirjoitettu

missään asiakirjassa, vaan se muodostuu eri toiminnoista. FI:n talousosaamisen budjettimäärärahalta rahoitetaan [Gilla din ekonomi](#) -verkostoa ja talousosaamisen projekteja eri puolella Ruotsia. Talousosaamista edistetään Ruotsissa myös kuntien talous- ja velkaneuvonnassa sekä pankki-, finanssi- ja vakuutusneuvontaa antavalla verkkosivustolla www.konsumenternas.se. Koululaitoksen (eli opetusministeriön) toiminta ei kuitenkaan ole mukana talousosaamisen strategiassa, vaan se toimii itsenäisesti erillään. FI on toisaalta mukana tuottamassa talousosaamisen oppimateriaaleja sekä peruskouluun, lukioon että korkeakouluihin.

Gilla din ekonomi -verkosto aloitti toimintansa vuonna 2010, ja siihen kuuluu yli 80 organisaatiota: viranomaisia, pankkeja ja muita yrityksiä sekä kolmannen sektorin toimijoita. Verkoston visiona on tarjota kaikenikäisille kuluttajille Ruotsissa paremmat edellytykset tehdä omaa talouttaan koskevia päätöksiä. Ennen finanssivalvojalle siirtoa verkostoa hoiti yksityinen organisaatio.

Verkoston ytimessä toimii ns. kanslia, jossa on kolme FI:n työntekijää, ja jolla on itsenäinen rooli. Kanslia hoitaa hallinnollisia asioita ja koordinoi projektityötä. Ytimen ympärillä on ohjelmaneuvosto, johon kuuluu 13 asiantuntijaa eri organisaatioista ja yksi FI:n edustaja. Ohjelmaneuvosto päättää projekteista ja toimii verkoston ohjausryhmänä.

FI:n edustaja on mukana kaikissa projekteissa, usein projektipäällikkönä. Työtapana on ollut "educate the educator" eli verkosto kouluttaa henkilöitä, jotka toimivat viestinviejinä, esimerkiksi opettajia tai erilaisten virastojen työntekijöitä.

Projektien ohella ja ulkopuolella toimii vielä itse verkosto, jossa toimijoiden aktiivisuus vaihtelee. Verkosto tapaa 1–2 kertaa vuodessa. Ohjelmaneuvosto hyväksyy verkostoon uudet jäsenet hakemuksen perusteella.

FI julkaisee hyväksi ja riippumattomaksi arvioituja talousosaamisen sisältöjä Gilla din ekonomi -sivustolla. FI kontrolloi kaikkea tuotettua materiaalia ja varmistaa, ettei tuotetai palvelumarkkinointia tai vastaavaa oman organisaation edun tavoittelua esiinny. Materiaaleissa saa olla ainoastaan kunkin kirjoittajan työnantajan logo kirjoittajaesittelyn yhteydessä. Sivustolta löytyy esim. valmiita koulutuksissa käytettäviä materiaaleja.

FI kerää tietoa talousosaamisen nykytilanteesta erilaisten kyselyiden avulla. Saatujen tulosten perusteella projektit osataan kohdistaa oikeisiin kohderyhmiin. Kyselyjä tehdään yhteistyössä esimerkiksi yliopistojen kanssa.

Tanska

OECD/INFE:n raportissa vuodelta 2015 todettiin, että Tanskassa oltiin tuolloin paneelissa täytäntöön talousosaamisen ensimmäistä kansallista strategiaa (OECD 2015a).

Tanskassa perustettiin vuonna 2007 *Penge- og Pensionspanelet* vastaamaan talousosaamisen edistämisestä. Joulukuussa 2019 paneeli lakkautettiin ja sen toiminta liitettiin Tanskan finanssivalvontaan. Finanssivalvonta ei ole vielä kesään 2020 mennessä ehtinyt suunnitella Penge- og Pensionspaneletin aikaisemman työn integrointia finanssivalvontaan. (Skjødsholm 2020.)

Finanssivalvonta siis vastaa Tanskassa nykyisin talousosaamisen edistämisestä. Se fasilitoi kaikenikäisille kansalaisille tarjottavaa talousopetusta, niin toimintaa kuin verkkopalustoja. Finanssivalvonnalla on verkkosivusto, Facebook-sivusto ja Instagram-tili, joissa on tarjolla helposti ymmärrettäviä neuvoja, vinkkejä ja työkaluja. Tanskassa painotetaan omatoimista avun hakemista ja siksi erilaisia apuvälineitä tarjotaan kaikille kansalaisille verkkosivustolla. Sivustolta löytyy erilaisia laskureita (budjetti, asuntolaina jne.), opetusmateriaaleja, videoita, testejä jne. (www.raadtilpenge.dk). Facebook-sivustolla ja Instagram-tilillä annetaan neuvoja, vinkkejä ja tietoa menoista, säästämisestä, lainoista, vakuutuksista ja budjetoinnista (<https://www.facebook.com/paroeven>).

Norja

Norjassa ei ole kansallista talousosaamisen strategiaa, mutta lapsi- ja perheministeriö suunnittelee sellaisen kehittämistä. Aikataulusta ei ole päätetty. (Johansen 2020.)

Norjassa finanssivalvonta, kuluttaja-asiamies ja kuluttajaneuvosto (*Forbrukerrådet*), valtiovarainministeriö sekä lapsi-, tasa-arvo- ja osallisuusministeriö päättivät 2000-luvun alussa, että on tarpeen kehittää ratkaisu, joka kokoaa yhteen ja vertailee kuluttajille tarjottavia finanssipalveluita. Päätös tuli voimaan, kun Norjan suurkäräjillä (*Stortinget*) myönnettiin valtion budjetissa vuonna 2007 rahaa finanssipalveluiden puolueettoman vertailusivuston *Finansportalenin* perustamiseen ja kehittämiseen (<https://www.finansportalen.no/>). Portaali on siis Norjan hallituksen siunaama poliittinen hanke, jonka tavoitteena ei ollut ensisijaisesti talousosaamisen edistäminen, vaan parantaa kuluttajien päätöksentekoa finanssimarkkinoilla vertailukelpoisen tiedon avulla. Palvelulla halutaan siis edistää kilpailua finanssimarkkinoilla. Palvelu auttaa kuluttajia löytämään tietoa markkinoilla, jotka tarjoavat koko ajan yhä monimutkaisempia tuotteita ja palveluja. Portaalin pilottiversio valmistui vuonna 2008, ja sitä on sen jälkeen jatkuvasti kehitetty uusilla palveluilla ja ratkaisulla. Vuodesta 2010 lähtien portaali on ollut yksi kuluttajaneuvoston osasto, jossa työskentelee 140 henkilöä. Kuluttajaneuvosto vastaa portaalin toiminnasta ja kehittämisestä, lapsi- ja tasa-arvoministeriö sen rahoittamisesta. (Finansportalen 2020a; Grimsby ym. 2018.)

Finansportalen koostuu digitaalisista työkaluista, joiden avulla kuluttajat voivat vertailla, vaihtaa ja neuvotella uudelleen pankki-, eläke-, vakuutus- ja sijoitustuotteita. Pankit ja vakuutusyhtiöt veloitetaan raportoimaan Finansportalenille. Vuonna 2019 Finansportalenilla oli 850 000 käyttäjää eli joka viides aikuinen norjalainen käytti sitä, useimmiten pankkipalveluja. Finansportalen tarjoaa myös matematiikan opettajille videoita ja tehtäviä, joita he voivat käyttää opettaessaan 10. luokan oppilaita hoitamaan henkilökohtaisia raha-asioita. (Finansportalen 2020b.)

Varsinaisesti talousosaamista edistää Norjassa, tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa, toimialajärjestö *Finans Norge*, jolla on useita nuorten talousosaamisen tuotteita ja hankkeita. Finans Norge on myös vastuussa *European Money Quiz* -kilpailun järjestämisestä Norjassa.

Finans Norge on suunnitellut ja toteuttanut koulutusohjelmia yksin ja yhdessä viranomaisten kanssa. Finans Norge on luonut yhdessä Norjan valtion asuntopankin sekä Norjan työ- ja hyvinvointihallinnon kanssa digitaalisen oppimisvälineen *Sjef i eget liv!*, joka opettaa nuorille tulojen, menojen ja säästämisen välistä suhdetta sekä erilaisten taloudellisten valintojen seurauksia. Kuluttajaviraston kanssa Finans Norge on tuottanut nuorille aikuisille henkilökohtaisen talouden oppaan *På egne ben*. Tässä oppaassa on olennaisia perustietoja, joita 16–25-vuotiaiden tulisi saada pankilta henkilökohtaisesta taloudesta itsenäistä elämää aloittaessaan. Opas on tarkoitettu myös suosituksiksi, mitä pankin tulisi kertoa ja mistä keskustella nuorten asiakkaiden kanssa. Oppaan pohjalta Finans Norge ja kuluttaja-asiamies ovat kehittäneet mobiilisovelluksen nuorille aikuisille. Tässä sovelluksessa on talousosaamisen testi, joka tarjoaa nuorille tietoa henkilökohtaisesta taloudesta. Testi on hyödyllinen työkalu myös vanhemmille, opettajille ja pankkineuvojille. Opas käsittelee mm. moottoripyörän ja auton ostamista, pankkiasiointia, säästämistä, lainoja, luottoja ja vakuutuksia. Mobiilisovelluksessa on erilaisia laskureita sekä tietoa säästämisestä ja lainoista. Mobiilisovellusta käytetään myös koulutuksessa. (Finans Norge 2020.)

Finans Norge toimii myös tiiviissä yhteistyössä voittoa tavoittelemattoman järjestön *Ungt Entreprenørskapin* (Nuori yrittäjyys) kanssa. Finans Norge ja Ungt Entreprenørskap ovat kehittäneet yläastelle koulutusohjelman *Economics for Success*. Ohjelmassa autetaan opiskelijoita valitsemaan itselleen oikea ura ja hallitsemaan raha-asioita. Nuoret oppivat tulojen, menojen ja säästämisen välistä suhdetta. Ohjelmaa käyttävät Norjassa monet pankit. Vuosittain Finans Norgen työntekijät opettavat nuorille henkilökohtaisia raha-asioita ohjelman avulla. (Finans Norge 2020.)

Finans Norge hallinnoi myös verkostoa nimeltään Skolemeny, joka koostuu talousopetusta antavista sidosryhmistä. Verkosto osallistuu peruskoulun ja toisen asteen koulujen oppilaille tarjottavaan opetukseen, kun talousopetus tulee opetussuunnitelmaan lukuvuodesta 2020–2021 alkaen. (Finans Norge 2020.)

Viro

Virolla on ollut talousosaamisen kansallinen strategia vuodesta 2013 (Rahandusministerium 2013). Uutta strategiaohjelmaa valmistellaan parhaillaan. Strategian tärkein kohderyhmä on nuoret. Nuorten lisäksi talousosaamisen kohderyhminä ovat myös aikuiset ja eläkeläiset. Viron pienen väestömäärän takia ei ole perusteltua jakaa kohderyhmiä pienempiin osiin.

Valtiovarainministeriö on talousosaamisen johtava toimija Virossa. Yhteistyökumppaneita toiminnassa ovat keskuspankki, finanssivalvoja, opetusministeriö, sosiaaliministeriö, pankkiyhdistys, keskuskauppakamari, kuluttajavirasto sekä jotkin julkiset ja yksityiset tahot. Toimeenpaneva komitea kokoontuu 2–3 kertaa vuodessa.

OECD:n piirissä Viro kuuluu edelläkävijöihin talousosaamisen edistämiseksi ja hyödyntää OECD:n menetelmiä kehittämistyössä. Vuonna 2015 Viro oli jo kahdesti käyttänyt OECD/INFE:n kyselylomakemallia kerätäkseen tietoa kansalaisten talousosaamisesta.

Viro pärjää erinomaisesti talousosaamisen kansainvälisessä vertailussa. Vuoden 2018 talousosaamisen PISA-tutkimuksessa, jotka julkaistiin toukokuussa 2020, virolaiset 15-vuotiaat olivat kaikista osallistuvista maista parhaat. Suomalaisnuoret sijoituivat jae-tulle kakkossijalle. (Ministry of Education and Research 2020.)

Valtiovarainministeriön talousosaamiskoordinaattori Liisi Kirch toteaa, että koska Viro on pieni maa, on erityisen tärkeää, että eri tahot tekevät yhteistyötä keskenään. Siten voidaan paremmin tavoittaa laaja yleisö monipuolisesti. (Kirch 2020.)

Talousosaamisen edistämisen tärkein verkkosivusto on www.minuraha.ee. Sivusto on viron- ja venäjänkielinen, ja se on finanssivalvonnan ylläpitämä. Sivustolta löytyvät kaikki tarvittavat tiedot säästämis-, sijoitus- ja vakuutusvaihtoehdoista. Sieltä voi oppia, miten tehdään budjetti, miten sijoittaa, miten varautua eläkepäiviin, miten suojautua petoksia vastaan jne.

Finanssivalvonta ja Eesti Pank järjestävät muun muassa seminaareja ja perhepäiviä Viron rahamuseossa. Viron pankkiyhdistys tukee kansallista strategiaa järjestämällä ”money month” -tilaisuuksia joka vuosi maaliskuussa.

Jokaisesta maakuntakirjastosta löytyy talousosaamisen oppikirjoja. Talousosaamishankkeen piirissä on tehty 12 verkko-oppituntia, joita opettajat voivat käyttää opetuksessa. Opettajia tuetaan eri tavoin, esimerkiksi rahamuseossa heille järjestetään kaksi seminaaria vuodessa. Talousosaamishankkeen asiantuntijat antavat myös luentoja kouluissa. Syyslukukaudella 2020 alkavat opettajille joka maakunnassa ”mentoring clubs” -tilaisuudet, joissa opettajat voivat pohtia, miten parhaiten välittää tietoa talousasioista oppilailleen. (Kirch 2020.)

Ranska

Ranskan keskuspankki *Banque de France* on maansa johtava toimija talousosaamisen edistämiseksi. Keskuspankki on toimeenpanija Ranskan kansallisessa talousosaamisstrategiassa, ja se koordinoi edistämistoimia yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja yritysten kanssa tavoitteena parantaa kansalaisten talous-, budjetointi- ja finanssitaitoja. (EBA Financial Education Report 2019–2020.)

Kansallinen strategia on vuodelta 2016, ja siitä käytetään lyhennettä *EDUCFI* (*stratégie nationale d'éducation économique, budgétaire et financière*). Talousosaamisen pääideana on, että parempi osaaminen johtaa parempiin päätöksiin. Strategia nojaa

vahvasti OECD:n suosituksiin ja menetelmiin sekä G20-ryhmän päätöksiin. Banque de France on Ranskan ainoa täysjäsen OECD/INFE-verkostossa. (Banque de France 2020.)

Strategiassa on viisi pilaria: nuorten talousosaamistaidot, haavoittuvien ryhmien tukeminen, koko väestön taloustaitojen tukeminen elämän eri vaiheessa, sen varmistaminen, että väestöllä on riittävät tiedot talouspoliittisen keskustelun seuraamiseksi, sekä taloustaitoja yrittäjille. Ranskassa katsotaan, että parempi talousosaaminen on kansalaisille tärkeätä niin sosiaalisesta, taloudellisesta kuin demokraattisesta näkökulmasta.

Ranskan valtiovarainministeri toimii ylätasoinen eli talousosaamisen strategisen komitean puheenjohtajana. Jäsenenä komiteassa on keskuspankin pääjohtaja, opetusministeri, sosiaaliasioiden ministeri, muiden viranomaisten johtajia sekä edustajia talousosaamista edistävästä yhteisöstä. Keskuspankin pääjohtaja puolestaan johtaa talousosaamisen edistämisen toimeenpanevaa komiteaa, jossa on edustajia kansalaisyhteiskunnasta ja yritysmaailmasta.

Johtavana toimijana keskuspankki hoitaa runsaasti talousosaamiseen liittyviä tehtäviä. Keskuspankin näkökulmasta talousosaaminen on osa pankin yhteiskuntavastuuta. Pankin tehtäviin kuuluu muun muassa säännöllisten väestökyselyiden toteuttaminen, jotta voidaan seurata ranskalaisten talousosaamisen tasoa ja kehittymistä. Keskuspankki ylläpitää kahta kansallista talousosaamisen verkkosivustoa, kansalaisille tarkoitettu sivustoa www.mesquestionsdargent.fr sekä yrittäjien sivustoa www.mesquestions-dentrepreneur.fr. Tämän lisäksi Banque de France hallinnoi Ranskan uutta ja mittavaa talousosaamiskeskusta eli Pariisin *Cité de l'Économie* ([CITECO](#)).

Ranskassa on hyväksytty yhteinen leima talousosaamisen hankkeiden käyttöön. Leimaa saa käyttää vain, mikäli hankkeet todetaan puolueettomiksi, ilmaisiksi ja kaikkien kansalaisten tavoitettaviksi OECD:n kriteerien mukaan.

Itävalta

Itävallassa ei toistaiseksi ole talousosaamisen kansallista strategiaa. Saadun ilmoituksen mukaan kansallisen strategian kirjoittaminen on tulossa ajankohtaiseksi, ja päävastuu siitä on annettu maan valtiovarainministeriölle. Valmistelutyötä tehdään yhteistyössä OECD:n kanssa ja siihen saadaan rahoitusta EU:n rakennerahastolta. OECD:n ja Itävallan viranomaisten odotetaan tiedottavan asiasta vuoden 2020 toisella puoliskolla. (Taborsky 2020.)

Itävallan keskuspankki on omalta osaltaan tärkeässä roolissa talousosaamisen edistämässä. Tehtävä on kirjattu keskuspankin ”mission statement” -dokumenttiin: *We support financial literacy by offering a broad range of information and education services.* (Oesterreichische Nationalbank 2014.)

Keskuspankki on tällä hetkellä Itävallan edustaja OECD/INFE:ssä, ja sen vuoksi keskuspankin vastuulla on antaa informaatiota kansainvälisestä kehityksestä muille talousosaamisen edistämiseksi toimiville viranomaisille. Tiedonvaihdossa ja keskusteluissa ovat keskuspankin ja valtiovarainministeriön lisäksi mukana opetusministeriö, finanssi-valvoja, työvoimaviranomainen, Wienin talous- ja kauppayliopisto sekä useat muut tahot. Yhteistoiminta runsaslukuisten kaupallisten toimijoiden kanssa koetaan viranomaispuolella haasteelliseksi, varsinkin kun kansallista strategiaa tai toimintaohjelmaa ei ole olemassa.

Keskuspankissa on perinteisesti panostettu laajasti talousosaamiseen ja kansalaisviestintään muun muassa käteisen roolista. Talousosaamisen parissa työskentelee kymmenen virkamiestä viestintäosaston talousosaamisen yksikössä. Keskuspankilla on oma, talousosaamiseen erikoistunut verkkosivusto, [Eurologisch](#), sekä rahamuseo, jossa myös edistetään talousosaamista.

Portugali

Portugalissa on tehty talousosaamisen strategiaan kansalliset suunnitelmat *National Plan for Financial Education* vuosille 2011–2015 ja 2016–2020. Ensimmäisen strategia-kauden päätyttyä Portugalissa tarkasteltiin tehtyä työtä, saavutettuja tuloksia ja erityisesti sitä, miltä osin suunnitelmaa on jatkettava tai vahvistettava. Uusi suunnitelma pohjautuu siis aiemmalle suunnitelmalle sekä OECD/INFE:n määrittelemille kansainvälisille parhaille käytännöille. (Banco de Portugal, Comissão de Mercado de Valores Mobiliários & Autoridade de Supervisão de Seguros e Fundos de Pensões 2016.)

Portugalin kansallinen talousosaamisen suunnitelma toteutetaan kansallisen finanssivalvontaviranomaisten neuvoston (*The National Council of Financial Supervisors CNSF*) alaisuudessa. Neuvosto muodostuu kolmesta rahoitusalan sääntelyviranomaisesta: Portugalin keskuspankista, Portugalin arvopaperimarkkinakomissiosta sekä vakuutus- ja eläkerahastojen valvontaviranomaisesta. Nämä kaikki kolme organisaatiota ovat OECD/INFE:n täysjäseniä. CNSF:n johtamaa hallintoa tukee kolme elintä:

- 1) Koordinointiokomitea vastaa suunnitelman yleisten suuntaviivojen toteutuksen koordinoinnista. Tässä komiteassa ovat edustettuina maan kolme rahoitusalan sääntelyviranomaista.
- 2) Seurantakomitea vastaa talousopetuksen painopisteiden ja tarpeiden määrittämisestä ja tarjoaa keinoja niiden saavuttamiseksi, edistää talousopetuksen hankkeita sekä tarjoaa keinoja aloitteiden toteuttamiseen. Seurantakomitea koostuu sidosryhmistä (julkiset yhteisöt, rahoitusalan järjestöt, kuluttajajyhdistykset, ammattiliitot, yliopistot, säätiöt ja muut talousosaamista edistävät yksiköt).
- 3) *Todos Contam* -kilpailun tuomaristo vastaa koulujen kilpailuun jätettyjen hakeusten arvioinnista ja neuvoo koordinoitukomiteaa suunnitelman täytäntöönpanoa koskevilla strategisilla aiheilla eli kouluille suunnitelluilla aloitteilla. Tuomaristo koostuu ministeriön edustajista sekä koulutuksen asiantuntijoista.

Suunnitelmassa tunnistetaan taloudellisen osallisuuden ja koulutuksen merkitys ja määritellään yleiset pääperiaatteet niiden edistämiseksi sekä tuetaan kansallisella tasolla toteutettavia aloitteita. Suunnitelmassa noudatetaan erilaisia aloitteita yhdistävää lähestymistapaa, jonka tavoitteena on levittää ja koordinoida eri tahojen ponnisteluja ja hankkeita, tukea toimien toteuttamista sekä motivoida ja kannustaa eri sidosryhmiä. Suunnitelmassa talousosaamiselle määritellään tavoitteet, toiminta-alueet, priorisoidut kohde-ryhmät ja arviointimenetelmät.

Talousosaamisen suunnitelmalle on olemassa oma tuotemerkki *Todos Contam* (Kaikki laskevat), joka kokoaa yhteen kaikkien tekemän työn ja edistää väestön kaikille kansalaisina kuuluvaa vastuuta talousasioista. Kaikkien tahojen osallistumista talousosaamisen edistämiseen pidetään tärkeänä, ja tästä toiminnasta hyötyy koko kansa. Suunnitelmalla on oma nettisivusto www.todoscontam.pt.

Suunnitelmassa korostetaan yhteistyötä ministeriöiden ja julkisten organisaatioiden, ammatti- ja finanssialan järjestöjen, kuluttajajärjestöjen, ammattiliittojen ja yliopistojen kanssa, mikä mahdollistaa talousopetuksen soveltamisen tiettyjen kohderyhmien tarpeisiin ja samalla saadaan tarvittava alueellinen kattavuus. Portugalissa julkaistaan vuosittain raportti, jossa esitellään kaikki suunnitelman piirissä toteutuneet aktiviteetit. Uusin englanninkielinen vuosikirja on vuoden 2018 toiminnasta. (National Council of Financial Supervisors 2019.)

Kanada

Kanadan hallitus aloitti talousosaamisen edistämisen tukemisen vuonna 2013. Se on sitoutunut järjestämään vuotuiset resurssit *Financial Consumer Agency of Canadalle*

(FCAC) aloitteisiin ja tutkimuksiin sekä kuluttajaystävällisiin ohjelmiin ja työkaluihin. Hallitus on nimittänyt lainsäädäntöteitse talousosaamisen johtajan (*financial literacy leader*), joka tarjoaa ohjausta ja asiantuntemusta strategian toteuttamiseksi ja edistää yhteistyötä eri puolilla maata toimivien sidosryhmien kesken. (Financial Consumer Agency of Canada 2019a.)

Uusin kansallinen strategia haluaa saada julkisen, yksityisen ja voittoa tavoittelemattoman sektorin yhdessä vahvistamaan kansalaisen talousosaamista. Sidosryhmät eri puolilla maata halutaan saada toimimaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Kanadalaiset halutaan voimaannuttaa hallitsemaan rahankäyttöä ja velkaantumaa järkevästi, suunnittelemaan ja säästämään tulevaisuutta varten ja samalla halutaan ehkäistä ja suojata heitä petoksilta ja taloudellisilta väärinkäytöksiltä. Tavoitteet määritellään tutkimusten avulla ja talousosaamisen ohjelmien ja opetuksen parissa toimivien organisaatioiden kuulemisilla eri puolilla Kanadaa. Strategiaa tarkennetaan ajan myötä tarkoituksenmukaisia toimia priorisoiden. Strategian tehokas toteuttaminen edellyttää yhteistyötä ja tiedon jakamista eri toimijoiden kesken, ohjelmien räätälöintiä ja selkokielisten periaatteiden soveltamista sekä kanadalaisen tavoittamista ja sitouttamista. Strategian jalkauttamiseksi tehdään konkreettinen toimintasuunnitelma, jossa esitellään oikea-aikaiset ja kohdennetut tuotokset. Aloitteet tuodaan esille julkisessa keskitetyssä tietokannassa. Strategian edistymistä arvioidaan ja sen tuloksista raportoidaan läpinäkyvästi. Koordinoidulla viestintäkampanjoilla yritetään sitouttaa kanadalaiset paneutumaan rahaasioihinsa.

Kansallinen strategia tarjoaa mahdollisuuksia yhteistyöhön julkisten, yksityisten ja voittoa tavoittelemattomien sektoreiden, opettajien ja koulutusjärjestelmän sekä yksittäisten kanadalaisen kesken. Kanadan hallitus on varmistanut Kanadan pankkien sitoumuksen perustaa viisivuotinen hanke *Financial Literacy Partnership Fund*, joka myöntää 10 miljoonaa dollaria avustuksia organisaatioiden hankkeisiin talousosaamisen parantamiseksi. Kanadassa on meneillään paljon erilaisia talousosaamisen ohjelmia verkostoissa ja organisaatioissa.

Strategian tavoitteiden toteuttamiseksi toimivat seuraavat tahot omilla vastuillaan:

1. Talousosaamisen johtaja tekee yhteistyötä kaikkien tahojen kanssa. Hän ohjaa arvioinnin kehittämistä ja vastuita, tutkimusohjelmia ja toimintasuunnitelman tuotoksia. Johtaja koordinoi hallinnon eri tasojen aloitteita ja yhteistyötä sekä lisää tietoisuutta ja edistää ohjelmien ja palveluiden saatavuutta kanadalaisille. Johtaja raportoi vuosittain strategian täytäntöönpanon edistymisestä.
2. Talousosaamisen kansallinen ohjauskomitea koostuu talousosaamisen asiantuntijoista. Komitea tukee talousosaamisen johtajaa strategian täytäntöönpanossa verkostoissa. Asiantuntijoiden tulee rakentaa uusia kumppanuuksia yksityisten ja voittoa tavoittelemattomien sektoreiden kanssa ja laajentaa toimintaa eri puolilla Kanadaa koskemaan eri väestöryhmiä. Asiantuntijoiden tulee myös hakea aktiivisesti tahoja, jotka voivat tehdä työkaluja talousosaamisen edistämiseen.
3. Julkisen sektorin, voittoa tavoittelemattomien ja yksityisen sektorin organisaatioiden tulee huolehtia erilaisten palvelujen avulla talousosaamisen edistämisestä eri puolilla maata. Heidän tulee myös pyrkiä muodostamaan verkostoja asiantuntemuksen ja resurssien jakamiseen.
4. Myös jokaisella kanadalaisella on keskeinen rooli strategian tavoitteiden saavuttamisessa, koska he tietävät parhaiten, missä apua ja tukea tarvitaan.

Kanadalaisen talousosaamisen kehittymistä seurataan koko väestön kattavilla kyselytutkimuksilla (Financial Consumer Agency of Canada 2019b, 2019c).

FCAC:n verkkosivustolla kansalaiset voivat tutustua finanssituotteisiin ja -palveluihin. Niihin on liitetty työkaluja, joiden avulla ihmiset voivat löytää heille parhaiten sopivat

pankkitilit ja luottokortit sekä selkokielistä informaatiota oikeuksista ja vastuista finanssiasioissa.

Yhteenvedo

Talousosaamisen kansallisen strategian kehittämisen lähtökohdat ovat eri maissa pääsääntöisesti samat: saada kansalaiset hoitamaan järkevästi raha-asioitaan ja tehdä taloudellisia päätöksiä luotettavan tiedon pohjalta. Talousosaamisella katsotaan olevan pitkäaikaisia vaikutuksia niin kansalaisten elämään kuin kaikkiin markkinoiden toimijoihin myös yhteiskunnallisella tasolla. Siksi vastuu talousosaamisen edistämisestä katsotaan kuuluvan julkisille toimijoille.

Raportissa esitellyissä maissa on Norjaa ja Itävaltaa lukuun ottamatta käytössä talousosaamisen kansallinen strategia, toisilla on ollut hyvin pitkäänkin. Norjassa ja Itävallassa strategiaa ei vielä kesällä 2020 ole, mutta molemmissa maissa sitä parhaillaan suunnitellaan ja talousosaamisen edistäminen on jo nyt havaittu tärkeäksi. Tilanne on siis suunnilleen sama kuin meillä Suomessa. Kansallisen strategian rakentamisessa maat ovat useimmiten hyödyntäneet soveltuvin osin OECD/INFE:n laatimaa ohjeistusta (OECD 2015a), mikä onkin järkevää. Maat, joissa talousosaamisen strategioita on jo ollut useampia, ovat arvioineet strategian onnistumista ja muokanneet saatujen kokemusten ja tulosten pohjalta myöhempiä strategioitaan. Strategian esitystapa vaihtelee maiden välillä suuresti: toisissa maissa se on tehty visuaaliseen muotoon, toisissa taas on raportoitu kaikki asiat hyvin yksityiskohtaisesti selostaen ja joissakin maissa strategiaa ei ole olemassa kirjallisessa muodossa. Strategian dokumentointimuotoon ei kannata kiinnittää liikaa huomiota. Olennaista on se, että strategia toimii ja että se on jalkautettu käytäntöön. Tosin kirjallisessa muodossa oleva strategia on läpinäkyvä: sen toteutumista on helpompi seurata ja mitata.

Kansallisesta strategiasta ovat tarkastelluissa maissa vastuussa joko keskuspankki, finanssivalvonta tai valtiovarainministeriö. Monessa maassa vastuutahoksi on myös luotu kokonaan uusi julkinen organisaatio. On tärkeää, että vastuutaho on puolueeton ja riittävän arvovaltainen. Rahoitus tulee useimmiten valtion kassasta, mikä tuo toimintaan jatkuvuuden.

Jotta kaikki tahot saadaan sitoutumaan strategiaan, tulee heidän saada osallistua myös sen valmisteluun. Strategian valmisteluun tulee myös varata aikaa: useissa maissa valmistelu on kestänyt vähintään vuoden. Useimmissa maissa korostetaan eri tahojen osallistumista strategian toteuttamiseen ja yhteistyötä eri sektoreiden välillä ja se on ollut usein jopa strategian lähtökohtana. Talousosaamisen edistämiseen on perustettu verkostoja, joiden toimintaa ohjataan ja joiden jäseneksi otetaan vain hyväksyttävät toimijat. Verkostoissa on tärkeää toiminnan koordinointi, vaikka osa verkostoista toimii myös ainakin osin ilman ohjausta. Monessa maassa kaikki talousosaamiseen liittyvä toiminta on koottu keskitetysti joko siitä vastuussa olevan organisaation verkkosivustolle tai sitten sitä varten on perustettu oma verkkosivusto, joka on nimetty aiheetta hyvin kuvaavasti. Myös brändin luominen talousosaamiseen on oivallettu ottaa käyttöön monessa maassa. Brändillä halutaan ensisijaisesti luoda kansalaisille mielikuva luotettavan ja puolueettoman tiedon jakamisesta.

Koska useimmissa maissa korostetaan lasten ja nuorten talousosaamista, on strategioihin sisällytetty kytkös kouluopetukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen. Tosin jossain maissa koulujärjestelmän ulkopuoliset tahot peräänkuuluttavat talousopetuksen lisäämistä kouluissa. Ulkopuolisilla tahoilla on usein pääsy kouluihin, ja ne myös tuottavat opetusmateriaaleja.

Ne maat, jotka ovat pisimmällä strategian toteuttamisessa, ovat tehneet strategialle konkreettisen ja käytännönläheisen toteuttamissuunnitelman. Nämä maat ovat myös edistäneet vaikuttavuuden arviointimenetelmien kehittämistä sekä talousosaamisen säännöllistä mittaamista väestötasolla. Tutkimuksen rooli on tärkeä kehittyneissä talousosaamisen strategioissa.

Taloulosaamisen kansallinen strategia tai suunnitelma on oivallinen työkalu taloulosaamisen edistämiseen. Suomen strategiaa suunnitellessa on hyvä ottaa mallia muista maista. Siinä on olennaista keskittyä konkreettiseen, käytännönläheiseen, toteuttamiskelpoiseen ja kustannustehokkaaseen toteuttamissuunnitemaan. Hallinnollinen taakka tulee pitää kevyenä, ja resurssit on tarkoituksenmukaista keskittää toiminnan edistämiseen.

Lähteet

- Atkinson, A. & Messy, F. (2012) Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 15, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> [viitattu 26.6.2020]
- Australian Securities and Investments Commission (2018) National Financial Capability Strategy. <https://financialcapability.gov.au/strategy/#home> [viitattu 26.6.2020]
- Banco de España (2018) Financial Education Plan 2018–2021. https://www.cnmv.es/DocPortal/Publicaciones/PlanEducacion/PlanEducacion18_21en.pdf [viitattu 26.6.2020]
- Banco de Portugal, Comissão de Mercado de Valores Mobiliários & Autoridade de Supervisão de Seguros e Fundos de Pensões (2016) National Plan for Financial Education 2016–2020. <https://www.todoscontam.pt/sites/default/files/SiteCollection-Documents/NationalPlanforFinancialEducation2016-2020.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Banque de France (2020) Education économique, budgétaire et financière. <https://www.banque-france.fr/la-banque-de-france/education-economique-budgetaire-et-financiere> [viitattu 26.6.2020]
- Brander, R. (2020) Finansiell folkbildning i Sverige är ett nätverkssamarbete. Ekonomiska samfundets tidskrift 1/2020. <https://www.ekonomiskasamfundet.fi/wp-content/uploads/2020/05/EST-1-20-artikel5.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Commission for Financial Capability (2015) National Strategy for Financial Capability. <https://cffc-assets-prod.s3.ap-southeast-2.amazonaws.com/public/Uploads/National-Strategy/PDFs/92262d1e19/National-Strategy-for-Financial-Capability-June-2015.pdf> [viitattu 29.6.2020]
- Commission for Financial Capability (2020) About National Strategy. <https://cffc.govt.nz/about/national-strategy/> [viitattu 29.6.2020]
- European Banking Authority (2020) EBA Report on Financial Education 2019–2020. EBA/Rep/2020/12. https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Consumer%20Corner/Financial%20education/EBA%20Financial%20Education%20Report%202019-2020%20-%20FINAL%20-%20Combined.pdf [viitattu 29.6.2020]
- Financial Capability (2020) National Financial Capability Strategy. <https://financialcapability.gov.au/> [viitattu 29.6.2020]
- Financial Capability Strategy (2015) What is the Strategy? <https://www.fin-cap.org.uk/en/articles/strategy> [viitattu 26.6.2020]
- Financial Consumer Agency of Canada (2019a) National Strategy for Financial Literacy — Count me in, Canada. <https://www.canada.ca/content/dam/canada/financial-consumer-agency/migration/eng/financialliteracy/financialliteracycanada/strategy/documents/nationalstrategyforfinancialliteracycountmeincanada.pdf> [viitattu 26.6.2020]

- Financial Consumer Agency of Canada (2019b) Financial Well-being in Canada: Survey Results. <https://www.canada.ca/content/dam/fcac-acfc/documents/programs/research-surveys-studies-reports/financial-well-being-survey-results.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Financial Consumer Agency of Canada (2019c) Key findings from the 2019 Canadian Financial Capability Survey. <https://www.canada.ca/content/dam/fcac-acfc/documents/programs/research-surveys-studies-reports/canadian-financial-capability-survey-2019.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Finans Norge (2020) Ungdom, økonomi og skole. <https://www.finansnorge.no/verktoy/ungdom-okonomi-skole/> [viitattu 26.6.2020]
- Finansportalen (2020a) Finansportalens mandat og oppgaver. <https://www.finansportalen.no/?p=6778> [viitattu 26.6.2020]
- Finansportalen (2020b) Læringsressurs i privatøkonomi. <https://www.finansportalen.no/andre-valg/artikler/privatokonomi-i-skolen/> [viitattu 26.6.2020]
- Grifoni, A. & Messy, F. (2012) Current Status of National Strategies for Financial Education: A Comparative Analysis and Relevant Practices. OECD Working papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 16, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9bcwct7xmn-en> [viitattu 26.6.2020]
- Grimsby, G., Rangnes Seeberg, A., Balke Hveem, E., Midttømme, K., Grünfeld, L. A. & Staahl Gabrielsen, T. (2018) Rapport, evaluering av Finansportalen. Menon-publikasjon nr. 48/2018. <https://www.regjeringen.no/contentassets/48002fbfca204aaf9b4e48238e3b8a2a/menon-evaluering-av-finansportalen.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Johansen, H. E. (2020) Henkilökohtainen tiedonanto 26.5.2020.
- Kirch, L. (2020) How Estonia teach financial literacy? <https://www.facebook.com/112419100228350/videos/275651240223221/> [viitattu 26.6.2020]
- Ministry of Education and Research (2020) Estonian students rank first in PISA financial literacy test. How did they do it? <https://www.hm.ee/en/news/webinar-estonian-students-rank-first-pisa-financial-literacy-test-how-did-they-do-it> [viitattu 26.6.2020]
- The Money Advice Service (2019) Financial Resilience Segmenting. <https://www.moneyadviceservice.org.uk/en/corporate/research> [viitattu 26.6.2020]
- Money and Pensions Service (2020a) Introducing Money and Pensions Service. <https://moneyandpensionservice.org.uk/?cn-reloaded=1> [viitattu 26.6.2020]
- Money and Pensions Service (2020b) The UK Strategy for Financial Wellbeing 2020–2030. <https://moneyandpensionservice.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/UK-Strategy-for-Financial-Wellbeing-2020-2030-Money-and-Pensions-Service.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- Money Wise (2019) Money Wise: National Strategy 2019 Working together for the financial fitness of Dutch citizens. <https://www.wijzeringeldzaken.nl/bibliotheek/media/Engels/english-direction-moneywise-2019.pdf> [viitattu 26.6.2020]

- Money Wise (2020) About the Money Wise Platform. <https://www.wijzerin-geldzaken.nl/english/> [viitattu 26.6.2020]
- National Council of Financial Supervisors (2019) Portuguese National Plan for Financial Education. Annual report 2018. <https://www.todoscontam.pt/sites/default/files/2019-06/annualreportpnff2018.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2013a) Evaluating Financial Education Programmes: Survey, Evidence, Policy Instruments and Guidance. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-Evaluating-Fin-Edu-Programmes-2013.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2013b) OECD/INFE Policy Guidance on Addressing Women's and Girls' Needs for Financial Awareness and Education. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-Women-Girls-Fin-Edu-Policy-Guidance-2013.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2015a) National Strategies for Financial Education. OECD/INFE Policy Handbook. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2015b) OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2016a) G20/OECD INFE Core competencies framework on financial literacy for adults. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Adults.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2016b) OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies. OECD, Paris. www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2017a) G20/OECD INFE report on adult financial literacy in G20 countries. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-report-adult-financial-literacy-in-G20-countries.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2017b) G20/OECD INFE Report on ensuring financial education and consumer protection for all in the digital age. <http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/G20-OECD-INFE-Report-Financial-Education-Consumer-Protection-Digital-Age.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2018) OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for MSMEs. <http://www.oecd.org/finance/financial-education/OECD-INFE-core-competencies-framework-on-financial-literacy-for-MSMEs.pdf> [viitattu 26.6.2020]
- OECD (2020) PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money? PISA, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en> [viitattu 26.6.2020]
- OECD/INFE (2020) International Survey of Adult Financial Literacy. <http://www.oecd.org/finance/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf> [viitattu 7.7.2020]

Oesterreichische Nationalbank (2014) Mission statement.
<https://www.oenb.at/en/About-Us/Mission-Statement.html> [viitattu 26.6.2020]

Rahandusministeerium (2013) Eesti elanike finantskirjaoskuse edendamise programm aastateks 2013–2020. https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/finantskirjaoskusprogramm_20130213_kinnitatud_2.pdf [viitattu 26.6.2020]

Skjødsholm, L. (2020) Henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2020.

Taborsky, M. (2020) Henkilökohtainen tiedonanto 10.6.2020.